

~~I. 1898.~~

~~Cl. 3412.~~

A 1266.

1884.

Rikas kaupmees

ja *N° 200. II.*

rätsepa tütar.

Neli ilusad jutu.

Cartus.

Trükitud J. Jürgens'i tuluga.

1884.

Benjuri poolest lubatud. — Tartus, 21. Weebr. 18

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

33420

Trükitud H. Laakmann'i juures Tartus. 1881.

Rikas kaupmees ja rätsepa tütar.

Ühes linnas elas üks väga rikas kaupmees. Sest oli mittu laewa toimetuseks merel.

Korral olivad need laewad ära wõerale maale läinud, kuna kaupmees neid igapäew wotis tagasi tulewat; ta olli ta alles poisimees. Ühtepuhku käis ta walli pääl waatmas, kas laewad tulewat. Säälsamas wastu merd walli al elas oma majas waene rätsep oma nooruselt õitsewa ilusa tütreaga, nõnda ütelda: „käest suhu,“ nagu waesed inimesed tunagi.

Kord läks see kaupmees jälle waatama, kas laewad pidiwad tulema; aga walli pääle astudes kärisesiwad tema püksid jalge wahelt lõhki; selles äparduses langes ta mõtetesse: häbi on mul kodu minnes, püksid jalas lõhki, — ta tuli tal siis meele, et säääl walli al üks rätsep elab; ta läks sinna sisse ja palus, et rätsep tema püksid pidi tinni õmblema.

Rätsep andis seniks temale unekuue ümber, wöttis pükfid ja palus teda seni tõise kambri minna tooli pääle istuda ja oma naesterahwaga juttu ajada.

Kui pükfid walmis saiwad, wiis rätsep nad tõise kambri herra kätte; warsti küfis herra: „Mis see töö maksab?“ rätsep kostis: „Ei ühtegi, kui teie poodi tulen midagi ostma, siis ehk annate mulle mõne asja odawamalt.“ See pääle kostis rätsepa tütar naerdes: „Härrat ei ole mitte tarwis nii hõlpsaste ära laste minna, sest see kuld sõrmus, mis herra sõrmes on, peab meile saama.“ Herra kostis: „Jah, hää meelega, aga siis peate teie minu olema! Kas on nõnda neiufene?“

Tütarlaps pööris omad silmad teisele ja mõtles, et herra teda pilkas; kuna aga herra oma sõrmest sõrmusje wöttis ja selle neiule andis üteldes: „Nüüd jääb meite laup nõnda, kui mina olen ütelnud.“

Herra läks ära, aga ei ütelnud ühelegi oma sõbrale, et ta enesele pruudi oli kihlanud; tegi suure palli, lastis hobused tõlla ette.

panna ning sõitis rätsepa maja ette ja palus wäga, et rätsep oma tütreaga tema palli pääle tuleks. Ka oli se rätsepa tütar nii imeilus, et tõist tema sarnast kuskiltki leida ei olnud. Nemad paniwad wäga wastu, wabandades: „Meie oleme waesed alamad inimesed, kuidas mõisime sinna suurte auuliste seisuste sekk tungida ja iääl kadedust sünnitada.“

Sarnasest wabandustest ei saanud midagi hoolitud, waid härra tahtmine pidi sündima. Kui tantsu pall pääle halgas, ei tantsinud härra kellegi muudega, kui üksnes rätsepa tütreaga, olgu küll, et sääl mitmed suurtsugu preilid oliwad. Selle üle sai kõigil peenematel preilidel meel üliwäga pahasaks, nii et isekeskis rääkisiwad: niisugune rikas mees mõits kuningaga tütreaga tantsida, aga nüüd tantsib ta ühe warblase pojaga, kes müüri sees üles kaswatud on; weel enam täitis see nende südant, et kellegil nende seas ni ilust nägu ei olnud, kui rätsepa tütrele oli. Kui nüüd härra paraja aja arwas olewad, kihlas ta teda lõikide teades ja tõe poolest enesele pruul

eiks; selle tunnistuseks andis ta üht hõbe
 karikat, mis üle oli kullatud, kihluseks pruudile.
 Peaaegu kõik härra endised sõbrad kandisid
 selle noore tütarlapse pääle härra ette wale-
 kaebusi; härra ei hoolinud sellest kõigest
 midagi, waid wõtis teda omaale prouaks. Kui
 mõned nädalad iluaste oliwad elanud, läks
 härra ühte tõise majasse oma kõige parema
 sõbra juure korterisse. Mõne päewa pärast
 hakkas see maja isand, kes härra suur sõber
 oli, oma libeda keelega härrale ette luisutama,
 üteldes: „Ei oleks mina seda uskunud, et
 sina niisuguse tüdrukuga enesele prouaks ole-
 sid wõtnud, kes praegugi, kui ta aga mahti
 saab, igaühega kofku elab, kes ta juure
 lähab.“ Härra ajas seda waleks, teine aga
 linnitas, et see wististe tõsi olla. Waielus
 läks wiimaks nii suureks, et see pääle kihla
 wendasid: „Härra andis temale luba oma proua
 juure minna ja ta löest enesele üht tõsist
 tunnistust tuua, et ta saäl käinud ja tema
 proua teda wastu wõtnud; kumbale õigus
 jääb, see pärib tõise maja kõige sellega, mis

sääl sees on, enesele. Nüüd läts herra oma noore proua juure ja ütles: „Waata hoolega kõige järele, mis kodus on, sest mina tahan üheks nädalaks wälja sõita.“ Herra läts aga koguni oma kihlawedaja sõbra juure; sedamaid läts herra sõber oma pere neitsi juure, maksis temale hää summa raha ja palus teda, üteldes: „Mine minu sõbra noore proua majasse, meelita seda pereneitsit, üht kalli asja ära warastada, seda sinu kätte anda ja sina too teda minu kätte, ma tahan ka temale tubliste tasuda.“ —

Pereneitsi hää loomake oli warsti walmis ja läts; rääkis seda tähendatud proua-pereneitsile, see saadana patuori oli warsti walmis sõna kuulmas, läts proua tuppa, warastas selle hõbe karika, mis herra oma prouale kihluseanniks oli annud ja andis teda esimese patuorja kätte; see wiis ta oma herrale, kellel nüüd üli õnnerikas häämeel oli; ta läis aja mööda-saatmiseks tüd aega mööda linna ümber; tuli siis kodu, läts warsti esimese juure ja ütles: „Ega sa praegugi weel ei usu, et sinu

proua lõikide pärast on?" — Wõttis taskust karika wälja, näitis ja ütles: „Mina palusin seda karikat enesele, sinu proua andis teda häämeelega ja ütles: „Tulge homme jälle mind vaatama, siis tahan teile paremaid asju anda, kui see on!“ — Kui petetud härra seda nägi, arwas ta, et lõik pidi tõsi olema, sai täis tanget wiha, läks koju ja küsis, kas proua käsi seni hästi käinud, kui ta ära olnud. Proua hing, kes kõigest süüst waba oli ja sellest ühtegi ei täadnud, mis temale süüks oli walmistatud, ütles oma kae kül hästi käinud olewad. Nüüd nõudis härra karikat taga; proua läks teda oma puldist wõtma, aga ei leidnud kusagilt; härra küsis kätseledes ikka järele, kuna proua selle üle, kus ta jäänud, mingit otsust ei täadnud anda; wiimaks ütles härra: „Seda ma ei oleks mitte uskunud, et sa niisugune pidid olema, aga nüüd näen ma oma filmaga; arwad sa mind mitte täadwad, et sa eile karika ära lõikisid, kui sa wõera meestega ümber käisid? Proua nuttis ja ajas kül wastu, aga kes seda enam kuulas. Wiimaks aeti neid suud

suud vastu totku, sääl küüsis wõeras herra:
 „Kas sa waleks tahad ajada, et ma eila su
 juures olin?“ proua kostis: „Sumal näeb
 päält, et ma jellest teust puhkas olen ja ühtegi
 ei tää, mis teie mu pääle tunnistate!“ Herra
 ütles: „Miks sa ilmaaegu wastuajad, siin on
 see karikas, mis sa minule kinkisid, kui sa mind
 palusid homme jälle sind waatama tulla.“

Selle järel sai waras ja walelik herra, tõise
 elumaja ja kõik mis tal oli enesele. Rihlweu
 kautaja herra palus enesele omast kautatud
 warandusest ühe kleidi täie walged talingu riidet
 tagasi, sellest lastis ta oma prouale surma-
 kleidi õmmelda, pani selle ta selga, wiis teda
 siis linnast wälja mere ääre, sääl istusiwad
 laewa ja purjetasiwad kaugele mere peäle;
 sääl wõttis noor herra oma proua ja wis-
 kas teda meresse, kuna ta ise kodu poole tagasi
 purjetas. Tüki aja pärast, kui tagasi waatas,
 nägi ta teda alles wee pääl olewat, ning
 mõtles iseeneses, et tema ennast esite kül wee
 peäl wõib hoida aga pärast ometegi ära upub,
 kui riided wett täis lähawad.“ Kui õnnetu

proua hukka=saatjad enam ei näinud, tõusis ta wee pääle püsti ja westi kandis teda niisama, nagu jäätus talvel; nüüd tuli ta kuuwale maale ühe puu alla ja hakkas ennast kuuwatama. Sel ajal lendaswad kaks kaarnat sellesama puu otsa, kus tema al oli; kui nad omad suled oliwad kohendanud, ütles üks kaarn tõisele: „Peaksid sa täädma, mis mina tään.“ Tõine wastas: „Mis sa siis tääd?“ Nüüd jutustas esimene: „Siit kirjiku õpetaja elab oma prouaga väga sandiste; kuidas nad iluste hakkaswad elama, tean üksi mina.“ Kuidas see neil siis korda lähaks?“ küsis tõine; „Kui nad Sumalat paluswad ja iga homiku ja õhtu Meie Issa palwe loeksivad, siis elasivad nad ilusaste,“ kostis esimene. Nüüd ütles tõine esimesele: „Peaks sa täädma, mis mina tään?“ esimene küsis: „Mis sa siis tääd?“ nüüd jutustas tõine: „Ma tään, et meie kuninga poeg haige on ja kuidas ta terweks wõiks saada, tään ma ka.“ „Kuidas siis see wõiks sündida?“ küsis esimene. „Waata,“ jutustas tõine, „kui meie kuninga poeg laual

täis, siis kuffus leib, mis temale pühadhtu söö-
maajaks anti, tema suust maha ja rotid wiiswad
selle oma pesasse, kus ta praegu alles on; kui seda
teski ristiinimene wõtaks, ummuses teedaks, ja siis
kuninga pojale sisse annaks, siis saaks ta terweks.

Esimene taarn rääkis ka nüüd weel seda:
„Praegu on Rooma keisri linnas suur wee
puudus, nõnda et säääl weft sedasama maffab,
mis meil wiin, mina aga tään kül, kust
wet õlpsaste saada oleks ja mis iialgi otsa ei
lõpeks, ega kellelgi sest puudu ei oleks: „Kust
säääl siis niipalju wet saab?“ küsis tõine, Nüüd
jutustas esimene: „Säääl keisri aedas on üks
suur kiwwi, kui selle kiwwi sisse paaritossi süga-
wune auk puuritaks, siis woolaks weft sääält
mõõdul wälja, et linna ära uputaks, kui mit-
te üks pulk ette ei saa pistetud.“ Kõit need
kolm asja kuulis see proua puu all ja mõt-
les ise eneses nüüd reisima minna; nõnda
ta ka tegi. Kõige esite läks ta firikumõisa, siin
nimetas ta ennast üheks reisijaks; palus aland-
likult enesele luba, et ennast mõni päew wõiks
wäsimusest wälja puhata; kui luba oli saanud,

siis tutvustas ennast ka prouaga, mõne asja
 üle sõbralikult juttu vestes. Warsti tuli härra
 sinna ja hakkas wana wiisi prauat jõledaste
 sõimama ja peksuma; kui tüli wähemaks oli
 waihinud, küsis noor teekäia? „Kas Teie
 alati sarnases pahanduses elate?“ praua kostis:
 „Sustament nõndawiisi, kes teab mis ma
 maksaksin, kui leegi meid sarnatsest tülist ja
 pahandusest päästaks!“ Nüüd trööstis tee-
 käia prauat ja soovitas, et praua igas asjas
 järeleandja pidi olema, ühtlasi aga ka iga
 päew Jumalat paluma ja niihästi hommikul
 kui õhtul Usameie palwet lugema; siis saate
 wistist paremal, auusamal, ilusamal ja õnne-
 lifemal kombel elama. Proual oli selle üle
 wäga häa meel ja palus teekäiat mõneks päe-
 waks enese wõeraks jääda, et näha saaks, kas
 see ka tõeste saaks awitama, mis ta õpetanud
 oli. Kui mõned nädalad oliwad mööda läi-
 nud ja üks ühele, ega teine teisele halba sõna
 ei olnud annud; kutsus härra teekäia enese
 juure ja küsis: „Mis maksu soovite selle
 eest saada?“ Waene teekäia kostis: „Kui teie

minule maksu soowitsite, siis ei oleks minul muud soowida, kui, et Teie minule üks ülitond meesterahwa riideid annaksite; siis oleks mul nägusam reisida." Hää meele ja lahke südamega andis härra temale wäga mooduta ja sündlise ülitonna meesterahwa riideid, milledega teekäia enese nägusaks nooreks meheks moondas. Nüüd reisis ta sedamaid oma kuningaga linna, andis täädused wälja, et ta kuulus tohter olla ja sai warsti kuningaga juure kutsutud, siin ütles talle kuningas: „Sina oled üks tohter ja wäga ilusa näuga, kui sa aga minu poega terweks ei tee, siis peab su pää paku pääl langema!“ Tohter kostis: „Kui aga kuningas minule luba annab toimetada, kuidas mina soowin, siis saab ta wistist terweks.“ Kuningas ütles: „Minu luba on sinul kõigis asjus, te poega terweks, siis saad tasumiseks minu pool kuningriiki.“

Reisija tohter wõttis kiriku wõtmed, kutsus kuningaga ka ligi ja wõttis rotipesa altari nurga alt wälja, kus kiriku leib sees ja alles üsna terve oli. Ta keetis nüüd seda kaarna õpetust mööda ja

andis kuninga pojale rohuts sisse; mis läbi ta pea terweks sai.

Kuningas pidas auusaste oma sõna ja andis oma poole kuningriigi selle tohtrile päriks. Nüüd reisis ta kuulsasse Rooma linna, kui sinna oli jõudnud, küsis ta era kombel järele, kas see tõsi pidi olema, et neil weest suur puudus olla? Linna rahwas kaebaswad wäga wee puuduse üle ja täädustasiwad, et neil sagedaste wõimalik olla wiina odavamalt osta, kui wett. Tema tõendas selle pääle tõega, et Rooma linnas wett küllalt saada olla; pea oli see sõnum keisri kõrwusse kantud, see lastis meie reisia enese ette kutsuda ja ütles: „Kellel wõimalik oleks minu linnas weepuudust kautada sellele annaksin tänuks oma pool kuningriiki.“ Reisia kostis: „Muretsege minule üht kiwi puuri ja raud pulka.“ Warsti muretsees keiser tähendatud riistu; reisia wõttis nad enese kätte kutsus kuninga ligi, läts kaarnast tähendatud kohta, kuninga rohuaeda suure kiwi juure; puuris kiwi sisse auku, waewalt oli ta mõne tolli sisse purinud, kui kiwi iest määratumal

kumbel wett wälja hakkas woolama, kuna nad
 siis raud pulga wee takistajaks augu ette tagu-
 siwad. Omas hää meeles lubas keiser
 pool kuningriiki temale. „Suhtumise teel olen
 enesele terve kuningriigi omanduseks saanud,
 aga oma naeselise aruga ei wõi ma seda riiki
 mitte walitseda!“ mõtles see moondatud meeste-
 rahwas. Ehitas ennast kuningliku riietega,
 nõutas tõlla ja hobused ning sõitis suure
 auu sees sinna linna sisse, kust ta pärit oli;
 kõik linna wanemad tuliwad temale auuandes
 teretamise ja kumardamisega wastu, sest nad
 mõtlesiwad tema ühe wõeramaa kuninga ole-
 wat. Tema lastis kõik need saksad kottu tulla,
 keda ta meeski oli kutsunud, kui ta omal ajal
 palli oli pidanud; ta lastis ta selle rätsepa
 selle tütar ta oli, suurtsugu meeste sekka palli
 pääle tuua. Kui pall lõpma hakkas, küsis ta
 kõikide koosolejate käest: „Mis peab selle in-
 mesega tehtama, kes kõige pääle teutawlikuid
 wale kõnesid on tõstnud?“ see pääle kostis see-
 sama härra, kes teda hukka oli saatnud: „See
 inimene peab neljaks lõhti kistama ja tema

elumaja tulega ära põletatama." Need sõnad ja selle härra nime lastis ta üleskirjutada; säädis suure kohtu koosolejaist kogu, ise aga läks tõise kambri, wiskas meesteriided seljast ära, pani enese walge furnukleidi selga ja läks siis tõiste sekka; kohe tundsiwad teda kõik, et ta nende omas linnas elawa waeße rätsepa tütar oli. Müüd pani ta kaebduse enese hukka saatja kohta kohtule ette; kohe kutsuti see härra usutamisele kohtu ette, arg meel ja kartus ei lastnud teda mitte salgada, sest ära uputatud proua waim, feda ta praegu enese ees inimese näul arwas seiswat, sundis teda tõetunnistusele; seepärast rääkis ta oma kelmi tööd otsast otsani üles. Tema sai nüüd ka warsi neljaks lõhki kistud ja maja põletati tulega ära, sest ta oli ise feda enesele mõistnud. Tagapiusatud proua wõttis oma mehe enesele tagasi ja pani tema kuningriigi walitsejaks, nüüd elasiwad nad kõigist tagapiusamata luni surmani auusast abielu.

Õpetus: Kes tõisel auku kaewab, see isse jisse langeb. Kui armastame tõine tõist, ei siis saa kurja tehtud meist.

2. Kust Brillandi kiwid kõige esite on leitud ja saadud.

Üks kuningas läks furd külasse vaatama, kuidas talupojad elavad ja oma tööd teevad. Kui küla ligidale jõudis, nägi ta kolm tütarlast ma pääl istuvad ja isikeskis juttu ajawat; tema läks tasahiljukeste nende selja taga, et kuulda saaks, mis nemad räägivad. Ligi jõudes kuulis ta esimest ütlevad: „Kui ma kuninga emand oleksin, siis tahaksin ma kõik tema wäed ühe ainu leiva raasukesega sööta.“ Teine ütles: „Mina tahaksin kõik tema wäed ühe ainu willakarwakesega katta.“ Kolmas aga ütles: „Kui mina tema emand oleksin, siis tahaksin ma temale ühe poja ilmale tuua, kellel kullast pää otsas on.“ Kui kuningas seda kuulis, mõtles ta isieneses: „Leiba on minul küll, niipalju et oma wäesid wõin sööta, ta riidet on minul nõnda palju, et neid katta wõin, — aga seda ep ole ma pääl

ometi mitte, et ühelgi üks poeg oleks, sellel
kullast pää otsas on." Nüüd kutsus ta selle
viimase rääkija enesega linna ja wõttis tema
enesele emandaks, sest ta oli alles poisimees.

Sai sellest sündmusest aasta mööda läinud,
siis leiti ka, et see emand kätma pääl oli; kui
ta mahasaamisel oli, tõi ta ühe poja ilmale,
selle pää puhtamast mullast olli; see ema hoi-
dis tema kolm kuud aega warjul, aga pitte-
malt ei wõinud ta seda last mitte warjata;
ka kõneles see laps kohe, sündimisest saadik ja
oli igas asjas väga mõistlik ja tark. Omas
sümbatuses küsis ema, oma weikese poja käest:
„Mis pean ma sinuga tegema? kuningas sil-
mile ei tohi ma sind mitte näidata, sest nii-
pea, kui ta sind näeb, siis tapab ta sind
kui ka mind ühtlasi ära!" Nüüd kostis poeg:
„Lase minule üks suur haam teha ja pane
mind mõne nädalase moonaga sinna sisse, sest
mina tahan sellega mere pääle minna, saagu
ma siis surma, ehk jäägu elusse; kui ta sinu
käest minu üle otsust nõuab, siis üttele temale:
„Minu poeg läks reisima.“

Ema laskis nii suure haami teha, et poole
 aasta moon wõis sisse mahtuda; kui lõik for-
 ralikult walmis oli sääatud, wiis see õnnetu
 ema oma weikese poja selle hami sisse, ja pani
 augu kindlaste tinni. Warsti hakkas see haam
 iseenesest minema ja itka suure mere poole
 kuni ta ema silmist kadus. Mere pääl kiskus
 see haam sinna ning tenna, kus aga tuul ajas.
 Wiimaks jõudis see haam poisikelega ühte
 tundmata randa wälja. Kui poisikene haamist
 wälja tuli, reisib ta jääl päewa weeruni üm-
 ber, agu ei leidnud ühte ainustki inimest, siis
 tuliwad laks õige suurid lindu, wõtsiwad poi-
 sikese eneste nokad wähele ja wiisiwad teda
 ära; kui tüki aega oliwad lennanud, jõudsiwad
 üle mere oma paika kus nende kodu ja pesad
 oliwad; siin wiisiwad nemad poisikese ühe wäga
 kõrge puu otja, eneste pesase, poegadele män-
 gida. Kui hommilul walge sai, nägi poi-
 sikene jääl pesas wäga ilusaid tiwa, mida wistist
 need linnud sinna oliwad toonud, tema wõttis
 ja toppis oma taskud nendest täis: Kui wanad
 linnud ära läksiwad, ronis poisikene maha

ja leidis et see org, kus puu kaswas, niisuguste kiwidega täidetud oli; korjas enesele maast weel nõnda palju, kui kanda jõudis ja hakkas siis edasi reisima. Kui hulga maad oli ära käinud, leidis ta mõned perekesed, mis umbmetsa sisse oliwad ehitatud; siin rääkis ta neist suurtest lindudest ja küsis mis nende nimi pidi olema; nemad nimetasiwad küsimise pääle neid „Briljandi-lindudeks.“ Nüüd küsis poisikene, kuidas ta wõiks siit üle mere saada, ja tülarahwas jutustas temale, et wõeralt maalt tulnud laewad praegu rannas seisata, kelle omanikud seepärast sija randa purjutanud, et Briljandi-lindusid tappa ja nende seest saadud kulda, mida nende lindude sees wäga rohkesti leida olewat ning kelle pärast nad ka Briljandi lindudeks nimetud saawad, omale maale wiia.

Poisikene ruttas mereranda ja leidis ka, kuidas juhata tud, mitmed laewad ees olemast; warsti küsis ta, kust need laewad pärit pidid olema? Laewamehed kostiswad: „Meie oleme üle mere tulnud ja läheme jälle tagasi oma wanemate jure.“ Pois palus neid nüüd wäga et

teda enestega ka ligi wõtaksiwad ja üle mere wiiksid. „Mis sa maksad meile, kui sind üle mere wiime?“

Pois kostis: „Mis mul waesel mullapäämaksta on?“ wõtis taskust wiis Briljandikiwi wälja ja ütles: „Neid olen ma leidnud ja annaksin ka hää meelega teitele, kui mind üle mere wiiksite, kas olete rahul sega?“ Tõised kohkustiwad seda nähes ja kuuldes, et tema neile nõnda suurt hindu palkus ja kostiwad: „Meie oleme nimelt neid otsimas käinud, aga ei ole ühtegi saanud!“ see pääle wastas poisitene: „Kui teie siin üks pääw weel tahate aega wiita siis saate neid nii palju, kui soovite.“ Tõiste südamed saiwad seda kuuldes wäga rõõmsaks ja jäiwad paigale. Tõisel hommikul wara, läksiwad nad sinna orgu, kust see poisitene neid enesele oli forjanud, mis tal oliwad; kui sinna tuliwad, leidiwad nad neid, kui ube maas seismasi. Siit noppisiwad siis enestele; kui kül arwasiwad olema, kandiswad laewa ja purjutasiwad ära; kui kodu jõudiswad, wiisiwad nad selle poisi kohalt kuninga ette ja jutusta-

siwad suure rõõmuga temast, ja Briljandi
 siwidest kuningale, kõi mis aga wäha
 teadsiwad.

Kui pois kuninga emandat nägi, tundis ta
 warsti ära, et see tema ema oli; teda aga ei
 tuntud sääl majas kellegiski, sest tema oli juba
 suureks kaswanud. Kui tõised omad rääkimi-
 sed ära oliwad rääkinud, küsis kuningas poist
 käest: „Kuidas sinu nimi on?“ pois wastas:
 „Mis mu nimi on? üks wa Mullapää!“ ku-
 ningas küsis uuesti: „Mitsparast ja siis en-
 nast „Mullapääks nimetad?“ pois kostis:
 „Seepärast, et mu pää puhtast mullast on!“
 wõttis katted pää päält ära ja sedamald tund-
 siwad teda kõi, kes haamiga merde saatmise
 juures teda emanda süles oliwad näinud, kui
 see ta haami sisse pani. Kui ema seda pere suust
 kuulis, sai ta wäga furjaks nende üle ja ütles:
 „Mis teie jansite!“ ise aga jooksis tohe enesele
 selles asjas lõendust tunnistama, kui ta teda
 palja pääga tõiste ees nägi seiswat, tundis ta
 teda tohe ja minestas ära, üleliigse suure
 rõõmu pärast, et tema poeg alles elus oli; kui

toibunud oli, hakkas ta temalt ümber kaela finni ja nuttis õieti ärdaste. Niisamuti nuttis ka tema poeg; wiimaks hakkas poeg rääkima, ning jutustas nüüd, kuidas ta käsi kõige tee pääl käinud ja kuidas ta need Briljandikiivid leidnud; kõik olivad tema jutustamise läbi kaastundliselt liigutatud.

Pärast seda elas Mullapää oma isamajas suure auu sees wanaks; kuhu ta kuni surma tunnini jäi.

Nõnda on see Briljandikiwi sugu leitud, kust teda ka kuni tänapäewani on toodud.

3. Ühest professorist

kes oma tarkuse läbi himustas tääda saada, kuidas Jumala olemine taewas pidi olema ja kuidas Tema kõik omad loomad üles peab ja walitseb.

See mõte oli ainu tühi ja pani teda nõnda kahewahele, et temal ükski töö ei maksnud, ega ta legi roog hea ei olnud süüa. Niisuguste sügawate mõtete läbi sai ta nõnda kurwaks; et mitte palju tõiste inimeste seltsis ei tahtnud olla, kuna ta ülfipäinis kõndides Jumala olekut arwas tunda saada. Kord juhtus ta niisugustest mõtetes mere äärt mööda käimas olewat, kust ta juhtuse teel kats pisu-
test poisikest istumast leidis, kelledest üks hauku liiwa sisse kaewas, kuna teine lusikaga mere wett sinna sisse tõstis. Wana professor küsis poisikeste käest: „Mis teie siin teete?“ nemad kostsiwad: „Meie kaewame siia liiwa sisse ühe haugu, kuhu mere wett tahame

sisse tõsta, nõnda et meri kuiwaks jääb!"
 Nüüd kostab wana professor poistestele nõnda:
 „Kas olete jansid, et selle mere wett, mis
 laiem on, kui kõik meie maa, tahate kõik selle
 pisutese haugu sisse tõsta!" Poistesed aga
 kostiwad wana professorile: „Sina ise oled
 jans, et sa seda jumaliku tarkust, mis ülem
 on, kui kõik mõistus, enese sisse tahaks mahu-
 tada!" — Professor ei pannud seda miiski,
 mis poistesed ütlesiwad, waid langes endiste
 südame mõtete sisse ja käis edasi; jääb näeb
 ta üht halli pääga, wäga elatand inimest, kes
 mere ääres istus, käed koos pidas ja wäga
 hõrdaste palus. Professor küsis: „Mis sa
 palud, wana mees?" wanamees kostis: „Ma
 palun, et kõik mere kalad minu juure tuleksid,
 et ma siis näha wõiksin, mitme jüguseid kalu
 meres on?" Professor wastas wanale: „Oled
 sa jans, et seda loodad, mis ei wõi sündida;
 sest Jumal ei ole enam imetähta maa pääl
 lubanud teha ja nüüd peaks sinu palwe läbi
 seda suurt imet tegema?" Wanamees kostis
 professorile: „Sina ise oled jans, et Jumala

nõuud tahad tääda jaada, mida Tema ühelegi lihalikule inimesele ei ole tääda annud." Tema ei pannud ka sellestki mikski, waid käis aga pääle mere äärt mööda edasi ja mõtles oma mõtteid. Üürifese aja pärast näeb ta üht tütarlast mere ääres olewat, kes itka pääle puu oksil liiwa sisse püsti pani. Professor küsis: „Mis sina teed noor tütarlaps?" Tema kostis: „Siia aegu juri mu isa ära ja ema ei ole ammugi enam elus; nüüd tuli mul wäga suur himu õunu süüa, aga isa ei ole mitte nii palju wara ülejätanud, et ma ühe õuna oma isu kustutamiseks wõiksin lunastada; seepärast tahan ma enesele üht õunapuu aeda istutada, et saaksin õunu süüa." — Professor kostis: „Olete teie kõik jansid, mis ma täna siit mere äärest leian; üks tahtis mere wett ühe pisukesse haugu sisse tõsta; teine elatand inimene tahtis oma palwe läbi kõik merekalad oma silma ette kutsuda; nüüd jansid sina puuokstega ja tahad neist õuna aeda istutada.

Nüüd andis see tütarlaps temale märku,

üteldes: „Need kolm imet wõitvad kõit enne
 sündida, kui sina Jumala tarkust saad ära-
 tundma; sina oled õige jans wana inimene,
 sul on palju tarkust ja tahad nüüd Jumalat
 tema auujärge päält äralükata, et sa saaksid
 sinna istuda, Se on kõit wõimata asi innimesele,
 aga kümme korda enam on tül see wõimata,
 kui et sina Jumala nõuud ära tunnekšid.

Spetus: See inimene, kes niisugused mõt-
 ted omas südames laseb juurduda, on selle sar-
 nane, kes palju tööristu folku kogub, aga ise
 ei mõista nendega ühtegi tööd ära teha.

4. Int kuradist ja kuningast, kuidas kurat ennast on linnuks muutnud.

Kord tegi üks kuningas suure sõõmaaja kõigile oma alamatele, kuhu tema kõik, seersandist kuni würstini, koku kutsus. Kui kõik oliwad leiba wõtnud, läksiwad nad kuningas paleesse jalutama.

Nüüd tuli kurat ja muutis ennast väga ilusaks linnuks, mis nii kollane oli, kui tuli; teda leidis üks alam seersant, see wõttis teda kinni ja wiis kuningas kätte; sel oli nii suur rõõm linnu pärast, et seersandi päälitüks tõstis. Kuningas pani selle linnu oma majasse puuri; sääl laulis tema nii ilusad laulud, et rõõm seda kuulda oli. Kolmandamal päewal sõi kuningas lõunat, sääl tuli see lind puurist wälja, läks kuningas sõõgi laua juure ja oli niisamasugune kuningas, kui temagi. Selle üle ehmatas esimene väga ära, mõteldes: „Mis

see on? ühe linnu olen ma puuri pannud, aga nüüd tuleb minu sarnane mees wälja!" Nüüd küsis kuningas tema käest: „Kust sa oled?“ Tema kostis: „Mina olen üks wõera maa kuningas ja olen Teie nimest palju kuulnud. Et ma Teie filmad näinud ja Teil suure rõõmu pidu leidsin olewat, siis olen ma Teite rõõmuks ennast linnuks muutnud.“

Seepääle istiswad nad lauale leiba wõtma; pärast sööti tahtis see wõeras ära minna, aga kuningas palus teda enese juure jääda ja tõine jäi ta üheks aastaks tema juure; kui aasta täis sai, hakkas ta äraminema ja palus ka, et kuningas tema maad ja riiki waatama tuleks. Nüüd oli kuningal suur rõõm, et tema niisuguse mehe eluased näha saab, kes ta ilus lind ja laua wõeras oli. — Kui minema hakkaswad, jõudsiwad nad hulga maa-ärakäimise järele ühe wõga kõrge mäe juure. Sääl küsis kuningas: „Kust meie siit üles saame?“ Tõine wastas: „Wõta minu ümbert finni, ma tahan sind üles wiia.“ Sääl hakkas ta tema ümbert finni ja marssi sai tõine linnuks ning lendas taewa

poole. Kui nad tüki maad olivad edasi lendanud, tuli üks väike maa neile vastu ja kurat, kes ennast linnuks oli muutnud, ütles: See on mu wenna päralt, kuna ta ise ikka pääle edasi lendas. See pääle jõudsiwad nad ühe suurema maale, kui esimene oli; selle ütles ta oma poja maa oletat. Kui sealt läbi olivad läinud, tuli üks wäga suur ja ilus maa neile vastu ja tema ütles: „See on nüüd minu maa ja minu riik, kus ma elan ja walitjen. Suttu westes jõudsiwad nad ühte suurte linna, siin wiis ta kuningliku kotta, näitas temale kõiki oma kuningriigi auu ja ilu, kui ka oma rikust, mis tal oli ja palus kuningat enese juure ta üks aasta aega wiita; kuningas jäi ka sinna üheks aastaks. Kui nüüd aasta täis sai, palus kuningas, et ta ära saaks minna; siis walmistas see — kurat temale teemoona ühe terve aasta pääle; aga kuningas küsis: „Mis ma sellega teen?! — Ühe päwa olen ma tulnud ja nüüd ma peaksin tagasi minnes aasta moona ärasööma! — Kurat kostis: „Kül see kõik ära kulub,“ tintis

enne temale kuld karbikese, saatis tema minema ja ütles: „Seda karp ei pea sa enne mitte lahti wõtma, ega sinna sisse waatama, kui sa oma kodus oled; siis mine ühe wäga suure lageda sõõdi pääle ja tee sääl see karp lahti.“

Kuningas tuli ära, sai pool aastat käinud ja mitte ühte inimest leidnud, ning mõtles et ta pidi huffa minema ehk ära efsima, ütles: „Ma reisin pool aastat ja ei ole muid inimesti filmagi näinud; nüüd lähän ma wist huffa, siin tühja ma sees ümber käies!“ Kui ta nõnda sai iseeneses rääkinud, jõudis ta oma maa lähemale, sääl mõtles ta: „Ma tahan oma karbi lahti teha ja waadata, mis sääl sees on? Ta tuli suure lagendiku pääle kus suur kiwi seis; ronis sinna otsa, wõttis karbikese põuest wälja ja tegi selle lahti, aga ni pea, kui kaant oli kergitanud, kargas karbikese seest üks wäike linnake wälja, kellest warsi suur linn sai, nõnda et kõif see lagendik linnaga täidetud oli; ta oli see linn selgemast kullast. Aga mis nüüd teha? kuningas nutab oma rumalust; et mitte seda sõna pole pidanud, mis see oli käskuud, kes karbikese

tale fintis!" Viimaks ütles ta: „Säägu see linn siia aga ma katsun ise oma maale saada!" Kui minnema hakkas, ei saanud ta linnast väljaminek; waid läis mööda linna sinna ja tänna, täis hirmu, üksi suures linnas neli kuud aega ümber ja nuttis: „Kes aitab mind wäest, et omale maale saaksin; oma pool warandust tahaksin sellele tasumiseks anda, kes mind siit wälja aitab."

Selle sõna pääle tuli üks wana halli pääga mees tema juure, kui kuningas teda nägi, oli temal nii suur rõõm, et ime oli päält waadata seepärast, et tema aasta aja tagant esimest korda inimest näha sai. Wana mees teretas kumardates teda ja küsis: „Miks Teie nõnda kurb olete, siin ilusas linnas elades?" Nüüd jutustas kuningas temale kõik oma teekäimisest, selle linna sündmusest ja oma enese kurbdusest otsani üles.

See pääle kostis wanamees: „Mina tahan sulle see linna jälle karbi sisse ajada, nõnda, et sa teda oma maale wõid wiia; aga, mis sa mulle maksad?" Kuningas wastas: „Mina

annan sulle poole, kõigist, mis mu majas on, tee seda!" Wanamees kostis: „Kulda ja hõbedat ei taha ma mitte, aga, ma tahan su esimest poega, kui sa teda mulle lubad, siis teen ma seda warsti häa meelega!“ — aga kuningas ei teadnud seda mitte, et see kuriwaim oli, kes selle karbikese emale oli tinninud, ning lubas temale oma poega anda, kes pärast teda, tema auujärje pidi istuma.

Wanamees wõttis karbikest ja hüüdis: „Linn, tilluke koda kõigu,“ hoidis karbikese lahti ja sedamaid jooksis linn kuninga filmadees karbi sisse. Wanamees andis karbikese kuninga kätte ja ütles: „Ara unusta minu palka ära, mis sa minule oled lubanud!“ ise aga kadus sedamaid kuninga filmade eest ära. Kui kuningas kodu jõuudis, jutustas ta kõik, oma maja rahwale üles, kuidas ta tee pääl wiletsuse sisse oli sattunud ja kuidas ta siis jälle wälja oli pääsenud. Nüüd oli kõigil rõõm, et kuningas kodu jõudnud, ja läksiwad seda linna wälja lastma. Kui nad ühe oma nurme pääle jõudsiwad, jääi wõttis kuningas karbi-

tefe lahti ja linn targas wälja. Nüüd oli nende rõõm weel suurem, selle üpris wäga ilusa linna pärast; kui kodu tuliwad, küsitiwad tema proua ja poeg: „Kust sa seda oled saanud?“ tema kostis: „See kuningas, kellega ma siit ära läksin, kinkis mulle seda; aga omas tee-päälses äparduses lubasin ma oma esimese poja sellele, kes mind aitab, et ma säält tulema sain.“ Nüüd tuli see wanamees selle juttu pääle siise, kumardas ja küsis oma palka kätte. Kuningas lutsus oma poea ja andis tema wana mehele. Nüüd oli wana mehe süda rõõmus, et ta kuninga poja enesele oli saanud; sest ta oli see kurat, kes enesele tahtis aita ehitada, mille nurgade alla ta kuningate pääluid soowis panna; kolm pääluid oliwad tal juba käes ja neljandamat püüdis ta nüüd weel saada, siis oleks ta aida walmis teinud. Kui nüüd kuninga poja kodu wiis, ei wõinud ta teda mitte muidu ära tappa kui süü pärast. Siis andis ta selle poisile niisuguseid töösid teha, mis wäga raskeid oliwad. Näitusets: Tema käsu järele pidi pois ühe böga wilja

maha tegema ja hommitul sellest wiljast üks leib, mis küpsetud ja süüa kõlbab, tema kätte wiima; kui seda ei oleks saanud teha, siis oleks ta poisi wõinud äratappa. Snneks oli seal üks tüdruk, kes ristitunnimeste soost, see oli poisile nõuuandja ja õpetas ta, kuidas ühe õõga wilja maha teha, kaswatada, lõigata ja walmis leiwaks teha wõib; ta andis kuradi rasuna poisi kätte ja ütles: „Kui sa lähad wilja külwama, siis wõta pasuna ja puhu seda, siis on sul säääl külwajoid, kündjaid, kaswatajaid, lõikajaid, rehepeksjaid ja kõiki, mis sul tarwis on saada. Pois wõttis pasuna ja tegi nõnda, kuidas tüdruk teda õpetanud, kõik tehti kolme tunni aea sees walmis, ning leib toodi poisile ja tema wiis seda oma peremehele proowimiseks. Wanamees murdis see leiwa katti, haisutas ja ütles: „Noh, mu poeg, see on nüüd leib, mis ühe õõga on külwatud, kaswatatud ja walmis leiwaks saanud; mine ja puhka nüüd kolm päewa, siis tahan ma sulle jälle üheks õõks tööd anda!“

Pois puhkas kolm päewa, siis läks küsima,

mis töbd peremees pidi andma. Wanamees ütles: „Mine ja tee minule enne walget üks fild üle Peipfi järwe, niisugune, et ma toidu aeal kuue hobuse tõllaga wõin üle sõita!” — Pois läks ära ja rääkis seesama tüdrufule, mis temale teha antud; se pääle kostis tüdruk: „Wõta seesama pasun ja puhu, siis sünnib kõik iseenesest, nagu ennegi.” Pois läks ära, puhus pasunad ja wata tmet, ilm arwamata rahwas tuliwad kofku ja tegiwad ühe wäga ilusa silla, mis wite tunniga walmis sai; Pois läks kodu ja rääkis tüdrufule, et fild walmis saanud. Tüdruk ütles: „Mine tagasi ja waata, sääl lesket filda tantfib üks wana naene ja hüüab: See on wäga hää fild! lütkka teda säält wette; sest kui sa teda ei lütkka, siis laguneb see fild ära, enne kui wana üle lähab.” Müüd läks pois tagasi ja leidis kõik nenda olemad, kui tüdruk oli ütelnud, ning lütkas naest wette. Sedamaid tuli ka tema peremees, kuus hobust tõlla ees, sõitis sillast üle ja jälle tagasi, ning ütles: „See on hää, mu poeg ja on ühe ööga tehtud;

— nüüd ma usun, et sa mees oled. „Mine nüüd ja puhla jälle kolm päewa, siis ma annan sulle weel üks töö, kui sa selle ära teed, siis pead sa mu wäimeherts saama; aga kui mitte, siis tappan sind ära.“ —

Pois puhlas kolm päewa ja läks siis jälle tööd küstma. Siis kästi teda tallist üht tätku wõtta, kes tagumises latres oli, ning teda ärawäsitada, nõnda et ta enam üles ei jõua tõusta.

Sääl aga ei olnud ühtegi tätku, waid wanamees oli ise ennast tätuks moondanud. Pois läks ära ja rääkis seda oma sõbrale, kes teda ennem oli õpetanud. See tõi ühe suure raud nuiä, mis kakstõistküme leistikat ränki oli ja käskis katsuda, kas jõuab tõsta; pois katsus, aga ei jõudnud seda mitte liigutada; siis ütles tüdruk: „Mine sepa juure, lase enesele kolm raudwõru teha ja keha wääle ajada.“ Pois tegi nõnda ja tuli tagasi; nüüd andis tüdruk talle niisugust rohtu, mis teda tugewaks ja jämedaks ajas; siis wõttis pois ruttu nuiä kätte, see oli nüüd nii kerge, kui paras leplene tema peus; sarnatsel kombel läks ta siis

tallt ja waatas seda tätku. See oli aga hirmus suur ja filmad põlesiwad, kui tule söed. Pois läks ligi ja tahtis selga saada, aga kus turat selga laseb! hüppab ja karjub, just kui pörgust wälja lastud; wiimaks hatas pois nuiaga temale mööda keha mõetma, niikaua, kui ta taltsamaks jäi; no nüüd sai ka pois juba selga.

Aga siis traawis ta niisuguse kiirusega edasi, et maa täku jalge all lõhki kārises, kuna ta ise raud nuiaga ühte puhku täkule päha tümitas, kuni päälagi õige pehmeks jäi ja tāt kui uimane maha kukkus; siis tappis pois teda weel niikaua, et tal weel õige wähe hinge lõhna sisse jäi, lõpels pistis tal ka teise filma pääst wälja. Kui töö otjas arwas olewat, siis läks ja teatas seda tüdrukule üteldes: „Nüüd on ta wäsinut, nii et tal aga wähe hinge lõhna sisse jäi, üht filma pistsin ma tal ka wälja.“ Tüdruk ütles: „Ah, see oli paras! oleks sa mõlemad filmad wälja pistnud; sest tema on selle isa, kes sulle need tööd andis.“ Nüüd läks pois peremehe juure

siise ja ütles: „Nüüd on su põrgust wahetatud loom wäsinud ja tõise filma pistsin tal ka pääst wälja.“ Selsamal filmapilgul tuli wanamees tõisest tuast ja oli kurb, et ta ei saanud poissti ära tappa. Wanamees ütles: „Poeg, nüüd pead sa mu wäimeheks saama, selleks panen ma oma kolm tütart sinule walitsemiseks ette; walitse nendest teda soowid, kolm kord on sul luba nende ümber käia, siis pead ühe ümber finni hakkama, ja teda wäljatõstma, üteldes: „See on minu pruut!“

Enne aga kattis ta nende filmad ühe suguse musta siidiga kinni, et tunda ei wõinud, mis-sugune see ristrahwa soost inimene oli; aga pois oli kawal, rääkis enne selle tüdrutuga totku ja ütles: „Kui sa näed, et ma sinu ees olen, siis puhu omaast süüst õhtu, nõnda et loor, mis sul suu ees on, wäha liigub; siis tunnen ma warsti ära, kus sina oled.“

Nüüd pandi kõiit walmis ja kutsuti poissti ühte enesele walitsema. Pois tuli ka, käis kaks korda ära, aga ei saanud aru mis-sugune see oma pidi olema; kui kolmat korda läks, siis

nägi ühe suu ees pisut loori liikumist; targo warsti jesse ümber finni ja ütles: „See on minu pruut!“ Kui wanamees seda nägi, sai ta väga kurwaks, sest ta oleks hää meelega näinud, et kuningaga poeg tema tütre oleks mõtnud; aga nüüd ei mõinud tema enam midagi parata. Mõnda olivad n'ad paarj saanud ja pidasivad nüüd nõuu, kuidas oma maale saada. Kui kõik magasivad, hakasivad nad tulema ja tulivad kolme päewa teed; wana pois ja tõised ei otsinud neid mitte taga; sest nad mõtlesivad neid pruudikambri; wiimaks läksivad ometi sisse waatama, aga ei leidnud kedagi; — siis saatis wanamees oma kolm poega neid tagaajama, kes neile ka pea järele jõudsid; esimesed aga tundsid nende tuleku mürinat kaugel ära, ja et n'ad nimelt nende järele tulewad; jääb ütles naene oma mehele: „Ole sina karjane ja mina olen kari, kui nemad sinult küsid: kas oled mõnda meest ja naist näinud mööda minemat? siis ütle: ma olen seitse castat siin karjas käinud, aga pole siit kedagi näinud mööda minemat.“

Kui nemad juure said, küsisid nad warsti selle karjase käest möödaminnemaid, tõine wastas ka nõnda, kui õpetatud oli ja otsijad läksid seepäale rutuste tagasi; kui nemad oma isa juure said, ütles isa: „Miks teie neid ära ei toonud?“ aga pojad kostsid: „Meie ei ole neid leidnud!“ isa aga ütles: „See karjane, kes teiega rääkis, oli seesama, minge ja tooge teda ära.“

Nüüd läksid nemad uueste järele; aga esimesed olid seni häa tüti maad edasi läinud; kui neid jälle kuulsid järele tulewad, ütles naene oma mehele: „Sina ole õpetaja, mina olen kirik; kui nemad sinu käest küsid, siis wasta: „Mina olen siin seitse aastat kiriku pääl olnud, aga ei ole siit ühtegi inimest näinud mööda minemat.“ Teised tulid warsti sinna ja küsid: „Kas oled siit kedagi näinud mööda minemat?“ aga tema kostis nõnda, kui õpetatud oli. Selle pääle läksid pojad jälle tagasi; kui kodu said, sai isa nende pääle wäga kurjaks, wõttis neid enesega ligi ja läks ise järele. Naene aga ütles mehele: „Wistist tuleb wana pagan ise meite järele, nüüd

ole fina parts, mina olen järw; aga ära uju mitte ääre pääle, waid keskcl, kui nemad küsivad, siis wasta niisamuti, kui ennegi." Kui nüüd wana finna jõudis; küsis ta partsi läest: „Kas oled meest ja naest näinud mööda minewad?" Partsi kostis: „Ma olen seitse aastat siin järwes uiunud, ja ei ole kedagi näinud mööda minewad." Aga wana sarwik kostis: „Sina oled mu pojad kaks kord narrinud ja nüüd tahad mind ka weel narrida, mina tahan su järwe sisse neelda", ja hakkas järwe kuuwals jooma; kui ta juba pool weet oli enese sisse neelanud, hakkas weji tagast wälja jootsma; siis aga laskis ta omad pojad ühe wäga jämeda paku tua ja oma augu ette wirutada; siis hakkas ta uueste wet sisse neelama, ning neelas niiskaua, kui ise paugutades lõhki tärises. Nüüd pääsesiwad, kuninga poeg ja tüdruk, keda ta sarnatsel kombel, nagu kuninga poegagi, ristirahwa seast oli petusel kombel warastanud. Mõlemad elasiwad pärast seda, kui nad tagast omale maale oliwad jõudnud, kaua aega auusat abielu. Aga wana kurat sai otsa, — poead jäto järele, kõifedele maapälistele elsitajatels.

